

§ 9. Věci.

Věcí bylo ve středověku vše, co nemělo právní osobnosti. Věci byli tudíž i otroci. Věci byly především všechny hmotné části vnějšího světa. Věci tyto jsou věci hmotné (tělesné), res, quae tangi possunt. Právo středověké znalo i věci nehmotné (netělesné), res incorporales. V pojmu těchto věcí se vycházelo z jiného pojetí než v právu římském. Při hodnocení věcí středověké právo hledělo k užitku, jež věc oprávněnému přinášela. Stejně tak se přihlíželo k užitku i při věcných právech. I tato práva, právo vlastnické nevyjímajíc, byla věcmi, a to věcmi nehmotnými.

V novější době pojem věci v právu bývá určován různě. V rakouském občanském zákoníku je věcí vše, co je rozdílné od osoby a co slouží potřebě lidí. Podle novějšího německého práva jest věcí vše, co může býti předmětem práv a právních povinností. Také při pojmu věcí nehmotných novější právní řád upravoval tento pojem a různě ho formuloval. Tak na př. občanský zákoník rakouský za věci hmotné pokládá věci, které lze vnímati smysly, pod pojem věcí nehmotných zahrnul práva. Důležité technické objevy způsobily, že pod pojem věcí hmotných byly zahrnuty i síly, na př. elektřina.

Nejdůležitějším rozdílem mezi věcmi pro střeoevropské právo byl rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými. Právo nejenže mezi nimi rozlišovalo, ale veškeré právní poměry a veškerá práva k věcem byla dělena podle toho, týkala-li se věcí movitých či nemovitých. V právech ve střední Evropě byl tento rozdíl vystupňován tak, že právní řád neznal jednotného práva věcného, nýbrž dělil je přesně na věcné právo k movitostem a k nemovitostem. Avšak rozdíly ty byly patrné i v právu rodinném, v právu dědickém, v právu zástavním i v právu obligačním.

Příčinou tohoto dělení bylo, že nemovitosti měly vždy větší hospodářský význam než movitosti. V nejstarších dobách záleželo bohatství osob ve vlastnictví věcí movitých. V době pozdější, když se vytvořilo individuální vlastnictví na nemovitostech, nabyly nemovitosti většího významu právního, zvláště, když veškeren společenský řád v době feudalismu se zakládal na držbě pozemkového majetku. Také v městech, kde se vyvinul

jasně pojem movitosti v obchodních stycích, byl rozdíl mezi movitostmi a nemovitostmi velmi zdůrazňován.

A tento rozdíl mezi movitostmi a nemovitostmi pronikl i do moderního práva, kde se rovněž právní předpisy rozlišují velmi pečlivě, pokud se týkají věcí movitých a nemovitých. Tak na př. v občanském zákoníku rakouském a v novém obč. zákoně německém.

N e m o v i t o s t i se nazývaly v právu středověkém terra, possessio, proprietas, eigen, ale i hereditas, erbe, dědina. Nemovitostmi byly především pozemky, ale jsou jimi i ty věci, které s pozemky těsně organicky souvisejí, na př. stromy, po případě mechanicky byly k půdě připevněny, na př. kamenné domy. V některých právech byly ovšem domy pokládány dlouho za movitosti, na př. v právu polském ještě v 16. století. Někdy právní řád určuje, že za věci nemovité se mají pokládati věci, které podle své povahy byly by věcmi movitými. Tak na př. ryby v rybníce, zvíř v lese, lodi na moři. V některých případech právní řád přičítá movitým věcem vlastnosti věcí nemovitých, aby zdůraznil jejich význam. Činí tak na př. právo polské, je-li stádo větší nežli 10 koní, právo uherské při počtu 50 koní. Někdy věci movité se pokládají za nemovitosti, mají-li hodnotu vyšší než 10 hřiven. V polském právu jsou nemovitými věcmi i peněžité částky stržené za pozemky.

M o v i t o s t i byly nazývány německy fahren, fahrende, habe, česky nábytek, svrchky, polsky ruchomości. Jsou to věci, jež je možno přemístiti s místa na místo, aniž by pozbyly své vnitřní hodnoty. Německé právo vyjadřuje se, že jest pokládati za movitost: »das man triben und tragen mag«. Někdy v právu německém vyjadřuje se, co jest movitostí, větou: »Was die Fackel verzehrt, ist Fahrnis«, aby se dalo najevo, že dřevěné domy vystavěné jen na povrchu půdy, mají se pokládati za movitosti. Jako v určitých případech pokládá právo některé věci movité za nemovitosti, zná i opak. V některých případech jsou pokládány i pozemky za movitosti, na př. ty, které mohou býti z pozůstalosti volně zcizovány nebo podle jiných právních ustanovení ty, které mohou býti testamentem odkázány.

Rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými se přenáší i na věci nehmotné. I některá p r á v a k n e m o v i t o s t e m byla považována za nemovitosti a bylo s nimi nakládáno v právních předpisech jako s nemovitostmi. Na př. pokud jde o vklad do

knih, při projednávání sporů o tato práva a p. Toto rozlišování zná i moderní právo (občanský zákoník rakouský).

V některých právech ve střední Evropě se činí ve starší době rozdíl mezi věcmi, zda jsou to t. zv. věci dědovské. *bona avitica* či *bona hereditaria* (větevní majetek) či zda jsou to věci nově nabyté, t. zv. *bona acquisita adventitia*. Zvláště právo české, polské a uherské tento rozdíl znalo. *Bona hereditaria* jsou nemovitosti zděděné po otcích a po dědech, *bona acquisita* jsou nemovitosti, které si člen nedílné rodiny získal svou prací, po případě jich nově získal jiným způsobem. Proto se nazývají i *bona deservita*. Rozdíl mezi těmito druhy nemovitostí se objevoval v rodinném právu majetkovém a v právu dědickém, neboť jen nemovitostmi nově nabytými se mohlo volně nakládati, kdežto věci dědovské musely býti zachovány rodině a zcizení jich se mohlo státi se souhlasem všech členů nedílné rodiny.

Některá práva (polské a uherské) velmi přesně rozeznávala mezi nemovitostmi, které přišly po otci nebo po matce (*bona paternalia* — *bona maternalia*). Rozdíl tento se uplatňoval svými předpisy zvláště v právu dědickém.

Právo uherské zná t. zv. *statky donační*, *bona donationalia*, t. j. statky nabyté udělením od krále nebo od palatina (o nich viz níže).

Zvláštní dělení věcí spočívá také v tom, že určité věci jsou z právního obchodu vyloučeny. Jsou to především věci, které byly určeny pro veřejnou potřebu a pro veřejný užitek (cesty, řeky, ulice). Dále jsou to věci, které slouží k účelům náboženským.

Jiné věci jsou vyloučeny z právního obchodu proto, že si je vyhradil král, jako tomu jest při věcech regálních.

V nemovitostech byl činěn rozdíl, zda šlo o nemovitosti šlechtické (dominikál) a poddanské (rustikál, urbárné statky). Nemovitosti selské v době poddanství náležely ke statkům šlechtickým, byly propůjčovány k užívání sedlákům. Platily se z nich různé dávky a roboty, jež na nich vázly.

Zrušením poddanství zanikl rozdíl mezi těmito dvěma druhy nemovitostí. Přece však se někde udržel i v době novější (na př. v právu uherském) a rozdíl ten jest patrný i v hodnocení právních poměrů, které vznikají k bývalým pozemkům šlechtickým a urbárským.

Předmětem právních poměrů je zpravidla věc j e d n o d u c h á. Části věci zpravidla nejsou předmětem právních poměrů, protože nejsou podle práva věcí. I části věci však mají pro právní poměry význam. Jsou to na př. budovy, které mohou podle staršího práva býti ve vlastnictví jiné osoby, než je pozemek. Rovněž i jiné příslušenství pozemku mohlo býti samostatným předmětem právních poměrů. V městech i jednotlivé části budov, jednotlivá patra domu mohla býti v samostatném vlastnictví. Někdy právo ve středověku připouštělo zvláštní právo vlastnické k stromům, k obilí a přiznávalo právo vlastnické k plodům jiné osobě než vlastníku pozemku. Plody pokládalo středověké právo za věci, jež měly svou právní existenci již před oddělením od věci plodivé. Proto ovšem mohlo vzniknouti k plodům vlastnické právo jiné osoby než byl vlastník pozemku, na němž věc plodivá byla.

Také příslušenství jest pojímáno zvláštním způsobem. Příslušenstvím jsou takové věci vedlejší, jež nepozbývají sice samostatnosti jako takové, ale zákonem nebo vůlí vlastníkovou jsou určeny k trvalému užívání věci hlavní. Ve středověku byly na př. příslušenstvím movitosti věcí nemovitých, ale rovněž v širším smyslu, na př. zdi, části domu byly pokládány za příslušenství. Ale i pozemky mohly býti příslušenstvím jiných pozemků. I práva, zvláště reálná břemena, byla pokládána za příslušenství pozemků. Novější právní řád posledních dvou případů příslušenství nezná.

V ě c i h r o m a d n é záleží v souhrnu více hmotných věcí, ať zastupitelných či nezastupitelných. Středověké právo znalo věci hromadné v rozličných formách (stáda, skladiště a p.). Ale znalo i věc hromadnou z věcí nehmotných a vytvořilo si i pojem j m ě n í jako souhrn více hmotných i nehmotných věcí určité osoby.

Nauka obecného práva vytvořila pojem universitates rerum, složených z universitates facti a z universitates juris. Římské právo zdůrazňovalo věc jednotlivou, která jediné mohla býti předmětem práv. Novější právo však přijalo pojem věci hromadné jako souhrn více jednotlivých věcí, k nimž se hledí jako k věci jediné a označují se jednotným jménem.